

Államvizsgatételek 2020/2021

Magyar nyelv és irodalom – tanár szak (muMA)

Államvizsgatárgyak:

1. Mad'arský jazyk a literatúra
2. Didaktika maďarského jazyka a literatúry

Maďarský jazyk a literatúra (szóbeli vizsga)

Magyar nyelv

1. A történeti-összehasonlító módszer mibenléte, jellemzése. A nyelvrokonság fogalma és bizonyítása, a magyar rokon nyelvei, az uráli nyelvek családfája. Víták a magyar nyelv rokonsága körül. A magyar nyelv a finnugor nyelvcsaládban és a világ nyelvei közt. A magyar nyelv uráli (finnugor) vonásai. A történeti nyelvtudomány tárgya és módszerei. Historicko-komparatívna metóda a jej charakteristiky. Pojem genetickej príbuznosti jazykov. Otázky jazykovej príbuznosti. Jazyky príbuzné maďarčine; „rodokmeň“ uralských jazykov. Polemika okolo príbuznosti maďarského jazyka. Maďarčina v jazykovej rodine ugrofínskych jazykov a medzi jazykmi sveta. Uralské (ugrofínske) črty maďarského jazyka. Predmet a metódy historickej jazykovedy.

2. A magyar nyelvtörténet korszakai és általános jellemzésük. A magyar nyelvtörténet forrásai. A nyelvemlék fogalma. A nyelvemlékek és típusaik (külföldi és magyarországi nyelvemlékek, szórványok és szövegemlékek). A nyelvemlékek jelentősége a nyelvtörténeti kutatásokban. A magyar helyesírás története.

Historické etapy vývinu maďarského jazyka a ich všeobecná charakteristika. Zdroje dejín maďarského jazyka. Pojem jazykovej pamiatky. Jazykové pamiatky a ich typy (jazykové pamiatky zo zahraničia a z Uhorska, sporadické a textové pamiatky). Význam jazykových pamiatok vo výskume dejín jazyka. História maďarského pravopisu.

3. A nyelvi változások típusai. A nyelvi változékonyság. Változás és változat összefüggése. A változások megfigyelhetősége. Az egységességi elv. A nyelvi változások terjedése. Valóságosidő- és látszólagosidő-vizsgálatok. Az aktuációs és a beágyazottsági probléma.

Typy jazykových zmien. Jazyková premenlivosť. Súvislosti medzi zmenou a variantnosťou. Pozorovateľnosť jazykových zmien. Princíp jednotnosti. Šírenie sa jazykových zmien. Skúmanie jazykových zmien v reálnom a v zdanlivom čase. Aktuálny problém a problém včlenenosti.

4. A hangtani változások. Finnugor előzmények. Magánhangzók, mássalhangzók és fonológiai folyamatok az ősmagyar kortól napjainkig.

Fonetické a fonologické zmeny. Stav v čase ugrofínskeho prajazyka. Zmeny samohlások, spoluhlások, fonologické procesy od pramaďarčiny po dnešok.

5. Az alaktani és a mondattani változások. Tövek és toldalékok kialakulása és változása az ősmagyar kortól napjainkig. A névmási és a képző eredetű igeragok. A tárgyjelölés. Ősi és fiatalabb határozóragok. Az agglutinálódás folyamata.

Morfologické a syntaktické zmeny. Vznik a vývoj kmeňov a sufixov od pramaďarčiny po dnešok. Pádové sufixy, ktoré vznikli zo zámen, resp. zo slovotvorných sufixov.

Označovanie akuzatívu. Staršie a novšie pádové sufixy. Proces aglutinácie.

6. Az igeidő- és igemódszer alakulása az ősmagyar kortól napjainkig: idő- és módjelek a magyarban.

Vývoj systému slovesných časov a spôsobov od pramaďarčiny po dnešok: označovanie slovesného času a spôsobu v maďarčine.

7. A magyar szókészlet eredetbeli rétegződése. Ősi szókészlet, vándorszavak, nemzetközi műveltségyszavak. A jövevényszavak átadó nyelvenkénti jellemzése. Az idegen szavak mibenléte, típusai. A belső keletkezésű szavak: a szóteremtés és a szóalkotás típusai. Az ismeretlen és a bizonytalan eredetű szókincs. A szókincs időbeli rétegződésére utaló szótári minősítések.

Etymologické vrstvy maďarskej slovnej zásoby. Zdedená slovná zásoba, staršia a novšia vrstva medzinárodných slov. Charakteristika prevzatých slov podľa jazykov. Pojem a typy cudzích slov. Domáce slová: spontánny vznik slov a slovtvorba, jej typy. Slová neznámeho a neistého pôvodu. Slovníkové kvalifikátory odkazujúce na časové rozvrstvenie slovnej zásoby.

8. A dialektológia mibenléte, a dialektológia és a szociolingvisztika viszonya. A hagyományos dialektológia és a szociolingvisztika módszerei. A nyelvjárásgyűjtés lehetőségei és módszerei.

Pojem dialektológie, vzťah dialektológie k sociolingvistike. Metódy tradičnej dialektológie a sociolingvistiky. Možnosti a metódy zbierania nárečí.

9. Nyelv és nyelvjárás. Regiszter és dialektus. Nyelvjárás és szociolektus, ezek összefüggése. A beszélt és az írott nyelv mibenléte, a kettő közötti kapcsolat. A területi nyelvváltozatok típusai. A nyelvjárások szerepkörei. A nyelvjárás folyamat fogalma. A nyelvi határok mibenléte, kialakulása.

Jazyk a nárečie. Register a dialekt. Nárečie a sociolekt, ich súvislosť. Pojem hovoreného a písaného jazyka, ich vzťah. Typy regionálnych jazykových variet. Funkcie nárečí. Pojem nárečového kontinua. Pojem jazykových hraníc, ich vznik.

10. A magyar nyelv területi változatai. A magyar nyelvjárások általános jellemzése. A nyelvjárás jelenségek típusai. A tájszavak típusai. A főbb magyar nyelvjárások. Egy szabadon választott nyelvjárás részletes bemutatása (hangtan, alaktan, mondattan, szókészlet).

Regionálne variety maďarského jazyka. Všeobecná charakteristika maďarských dialektov. Typy nárečových javov. Typy nárečových slov. Hlavné maďarské nárečia. Podrobný opis vybraného maďarského nárečia (fonetika a fonológia, morfológia, syntax, lexika).

11. A nyelvtudomány részterületei. A filológiától a nyelvészetig. A mai nyelvtudomány alapirányzatai. A nyelv mibenléte, tulajdonságai. A nyelv mibenlétehez kapcsolódó ideológiák. A nyelvek és a nyelvi sokféleség keletkezésével kapcsolatos elképzelések. A nyelvi relativizmus elmélete.

Oblasti jazykovedy. Od filológie k lingvistike. Základné smery v dnešnej lingvistike. Pojem a povaha jazyka. Ideológia o povahe jazyka. Predstavy o vzniku jazykov a jazykovej rozmanitosti. Teória jazykového relativizmu.

12. Nyelvi univerzálék. Az emberi nyelv és az állati közlésrendszerek különbségei. A nyelvtipológia alapkérdései. Az egyes alaktani típusok bemutatása. A magyar, a szlovák és az angol nyelv tipológiai jellemzése. Az areális nyelvészet alapkérdései. A balkáni és a Duna menti

area jellemzése.

Jazykové univerzálie. Rozdiely medzi ľudským jazykom a zvieracími komunikačnými systémami. Základné otázky jazykovej typológie. Prehľad morfológických typov. Typologická charakteristika maďarského, slovenského a anglického jazyka. Základné otázky areálovej lingvistiky.

Charakteristické črty balkánskeho a podunajského jazykového areálu.

13. A kontaktusnyelvészet alapkérdései. A kölcsönzés és az interferencia különbsége; kölcsönzés a nyelvi rendszer egyes síkjain. A kölcsönzések típusai. Nyelvi maradványok; a maradványtípusok nyelvi eltérései. A kevert nyelvek mibenléte, nyelvi jellege. A természetes és mesterséges közvetítő nyelvek alapkérdései. A pidgin és a kreol nyelvek legfontosabb kérdései. Základné otázky kontaktológie. Rozdiel medzi výpožičkou a interferenciou; výpožičky na jednotlivých jazykových rovinách. Typy výpožičiek. Jazykový substrát, superstrát, adstrát a jazykové rozdiely medzi nimi. Pojem zmiešaných jazykov a ich jazykový charakter. Základné otázky prirodzených a umelých jazykov typu lingua franca. Základné otázky pidginistiky a kreolistiky.

14. A nyelvészeti ismeretek gyakorlati alkalmazásának területei: általános áttekintés. Idegennyelvtanulás és -oktatás; alapfogalmak (anyanyelv, idegen nyelv, első nyelv, második nyelv; motiváció; felcserélő és a hozzáadó kétnyelvűségi helyzet stb.). A nyelvalakítás mibenléte és válfajai. Oblasti praktického využitia jazykovedných znalostí: všeobecný prehľad. Učenie sa a výučba cudzích jazykov; základné pojmy (materinský jazyk, cudzí jazyk, prvý jazyk, druhý jazyk; motivácia; subtraktívna a aditívna bilingválna situácia atď.). Pojem jazykového manažmentu a jeho druhy.

15. A fordítástudomány és a fordítás alapkérdései (fordíthatóság, fordítási stratégiák, fordítási egységek, explicitáció, implicitáció, átváltási műveletek).

Základné otázky translatológie a prekladov (prekladateľnosť, prekladateľské stratégie, prekladateľské jednotky, explicitácia, implicitácia, transfer).

16. A nyelv külső változatossága. A nyelvváltozatok típusai, ezek jellemzése. Standard, standardizáció, kodifikáció; a standard állami változatai; a nyelvi többközpontúság. Egyesnyelvűség és kettősnyelvűség. A kronolektusok mibenléte. A dialektusokra utaló szótári minősítések.

Externá jazyková variabilita. Typy jazykových variet, ich charakter. Štandard, štandardizácia, kodifikácia; štátne variety štandardu; jazykový pluricentrizmus. Kompetencia v jednej alebo v dvoch varietách. Chronolekty. Slovníkové kvalifikátory odkazujúce na dialekty.

17. A regiszterek alapkérdései; a beszédhelyzet tényezői. A regiszterek típusai és rövid jellemzése. A mediolektusok mibenléte. A szaknyelvek rövid jellemzése. Terminológia. A szleng és a zsargon. A regiszterekre utaló szótári minősítések. Státusz és szolidaritás. A stílusváltozatok és a dialektusok összefüggése. Diglosszia. Alkalmazkodási elmélet. Základné otázky jazykových registrov; rečová situácia. Typy registrov a ich krátka charakteristika. Pojem mediolektov. Krátka charakteristika odborných registrov. Terminológia. Slang a žargóny. Slovníkové kvalifikátory odkazujúce na registre. Status a solidarita. Súvislosť medzi štylistickými varietami a dialektmi. Diglosia. Teória akomodácie.

18. Az egyöntetű, a kiegyenlített és az átmeneti stílusú szövegek. Az egyöntetű stílusú szövegek típusai, ezek jellemzése. A kiegyenlített stílusú szövegek két válfaja. A vegyülékesség fogalma. A stílusváltozatokra utaló szótári minősítések. A kvalilektusok mibenléte és típusai. A gondozott, a rendezett és a rendezetlen beszédmód jellemzése.

Texty majúce homogénny, vyvážený a prechodný štýl. Typy textov majúcich homogénny štýl a ich charakteristika. Dva druhy textov majúcich vyvážený štýl. Heterogenita textu. Slovníkové

kvalifikátory odkazujúce na štýlové variety. Pojem kvalilektov a ich typy. Charakteristika jednotlivých typov kvalilektov.

19. A belső változatosság alapkérdései. A nyelvi változók mibenléte, típusai; az egyes változatok gyakoriságát meghatározó tényezők. Presztízsváltozat, megbélyegzett változat; standard, szubstandard, szuperstandard, nemstandard. A változatosság rendszerszerűsége.

Osztályrétegződés, stílusrétegződés és egyéb rétegződésfajták.

Základné otázky internej variability. Pojem jazykovej premennej; typy jazykových premenných; faktory ovplyvňujúce frekvenciu jednotlivých variantov. Prestížna varieta, stigmatizovaná varieta; štandardná, subštandardná, neštandardná varieta. Systematickosť variability. Triedne rozvrstvenie, štýlové a iné vrstvy.

20. A közvelegesség alapkérdései; együtt-előfordulási szabályok. A kétnyelvű kommunikáció típusai. A kódváltás típusai, okai, a kódváltáshoz kapcsolódó fogalmak. Základné otázky interlektov; kookurenčné pravidlá. Typy bilingválnej komunikácie. Typy striedania kódov; príčiny striedania kódov; pojmy viažuce sa k striedaniu kódov.

Magyar irodalom

1. Szóbeliség és írásbeliség

A szóbeliség kultúrájának működése és jellemzői, a szóbeli és írásbeli kultúra közötti különbségek. A szóbeliségen alapuló gondolkodás jellemzői. A beszéd természete. Platón és az írás kritikája. Albert Lord és Milman Parry kutatása. A homéroszi kérdés. A memória szerepe és működése a szóbeli kultúrában – a formulák szerepe. Kézírtos és nyomtatott kultúra összevetése.

Slovesnosť a písomnosť

Charakteristika a význam orálnej literatúry, kultúrne rozdiely medzi slovesnosťou a písomnosťou. Charakteristika myslenia v orálnej kultúre. Platónova kritika písania. Špecifický charakter a funkcie reči. Výskum Alberta Lorda a Milmana Parryho. Homérovská otázka.

Rola pamäte v orálnej kultúre – funkcia formúl. Porovnanie rukopisnej a tlačenej písomnej kultúry.

2. Az orosz formalizmus

A formalizmus születése. Az irodalmiság fogalma. A nyomok, a *zaum* és a domináns fogalma. A konstrukciós elv. Az automatizáció/dezautomatizáció elve. Az *osztanyenyije* fogalma. A formalizmus felfogása a költészetéről, prózáról és az irodalomtörténetéről. Propp: *A mese morfológiájának jelentősége*.

Ruský formalizmus

Vznik formalizmu. Pojem literárnosti. Výnam pojmov stopa, *zaum* a dominant. Konštrukčný princíp, automatizácia a dezautomatizácia, pojem „ostraneniye”. Poňatie poézie, prózy a literárnej histórie formalizmu. Význam diela V. J. Proppa: *Morfológia rozprávky*.

3. A formalizmustól a strukturálisizmusig

A formalizmustól a strukturálisizmusig. A konstrukció fogalma Tinyanov szerint. Saussure és a szemiotika alapjai. Parole – Langue – Language fogalma. A szinkrón és diakrón nyelvi jelenségek. Paradigmatikus és szintagmatikus viszonyok. A funkció és struktúra viszonya. Jakobson költőiség-fogalma. Jakobson: a poétikai funkció és kommunikációs modellje. A nyelvi modell funkciói. A paradigmátizálás aktusa. Barthes *A szerző halála* c. esszéjének korszakos jelentősége.

Od formalizmu k štrukturalizmu

Pojem konštrukcie podľa J. Tyňanova. Saussure a základy semiotiky. Význam pojmov parole – langue – language. Synchronne a diachronne jazykové javy. Paradigmatické a syntagmatické vzťahy. Pomer funkcií a štruktúry. Poetická funkcia a jeho komunikačný model podľa Jakobsona. Funkcie jazykového modelu. Akt paradigmatickej. Dobový význam eseje R. Bartha Smrť autora.

4. Strukturalista drámaelmélet

Mi a dráma? A drámaszöveg komponensei. Dráma és színpad viszonya (drámai tér és színpadi tér, drámai szereplő és színpadi szereplő). A drámai műnem lényegi jellemzői. A drámai szituáció fogalma. A dráma definíciója Bécsy Tamás szerint.

Štrukturalitická teória drámy

Čo je dráma? Aké komponenty má dramatický text? Vzťah drámy a divadla (dramatický priestor a javiskový priestor, dramatická postava a javisková postava). Charakteristika dramatického druhu. Význam dramatickej situácie. Definícia dráma podľa Tamása Bécsyho.

5. Strukturalista narratológia

Tzvetan Todorov és Gérard Genette a strukturalista narratológia úttörői. A prózaszöveg három aspektusa. Az elbeszélő diskurzus regiszterei. Az elbeszélő diskurzus verbális aspektusa: mód/modalitás, idő, nézőpont/látásmód, hang. Az elbeszélő diskurzus szintaktikus aspektusa: térbeli, valamint logikai és időbeli rend. A narratív szintaxis felépítése.

Štrukturalistická naratológia

Tzvetan Todorov a Gérard Genette ako priekopníci naratológie. Tri aspekty prozaického textu. Registre naratívneho diškurzu. Verbálny aspekt naratívneho diškurzu: modalita, čas, pohľad, hlas. Syntaktický aspekt naratívneho diškurzu: priestorový, logický a časový poriadok. Naratívna syntax

6. Komparatistika

Az összehasonlító irodalomtudomány szemlélete, területe, altudományai. A komparatistika előzményei – az ún. klímaelmélet. A nemzeti irodalom, fogalmának kialakulása. A világirodalom Goethe-i koncepciója, kvantitatív és kvalitatív fogalma. A komparatistika kezdetei. Dionýz Ďurišín: genetikus és tipológiai kapcsolatok. Tematológia: motívumtörténet és tárgy történet.

Komparatistika

Význam, metódy, disciplíny porovnávej literárnej vedy. Vývin komparistiky. Vývin pojmu národnej literatúry. Goetheho koncept svetovej literatúry. Kvantitatívne a kvalitatívne poňatie svetovej literatúry. Začiatky porovnávej literárnej vedy. Dionýz Ďurišín: genetické a typologické vzťahy, vplyvy. Tematológia: literárne témy a motívy.

7. Imagológia

Az imagológia szemléletmódja. Az idegenség és idegen az irodalomban. Az imagológia története. Nemzetiségek tablója. Etnocentrizmus, eurocentrizmus és esszencializmus. Daniel Henri Pageaux imázs, valamint sztereotípiá-fogalma. Autoimázs és heteroimázs. Imagológia – módszer és alapvetések (Joep Leersen). Mik az imagémák?

Imagológia

Význam imagológie, jeho pohľad na literatúru. Dejiny imagológie. Národné stereotypy. Etnocentrizmus, eurocentrizmus a esencializmus. Pojmy D. H. Pageaux: image a stereotypia. Autoimage a heteroimage. Imagológia: metódy a základy (Joep Leersen). Imagémy.

8. Posztkolonializmus

Kulcsfogalmak: imperializmus, kolonializmus, globalizáció. Gyarmatosító és gyarmatosított. Asszimiláció és desszimiláció, akkulturalizáció, transzkulturalizáció. Multikulturalizmus,

kontakzóna, homogenizáció. Kreolizáció. A négritude mozgalom és Aimé Césaire. Franz Fanon. Edward Said és az orientalizmus. Homi K. Bhabha és a hibridizáció – a megnyilatkozás harmadik tere. Antonio Gramsci hegemonia-fogalma. Gayatri Chakravorty Spivak és az alárendeltség.

Postkolonializmus

Klíúchové pojmy: imperializmus, kolonializmus, globalizácia. Kolonizátor a kolonizovaný. Dessimilácia a asimilácia, akulturalizácia a transkulturalizácia. Multikulturalizmus, kontaktné zóny, homogenizácia. Kreolizácia. Hnutie négritude a Aimé Césaire. Franz Fanon. Edward Said a orientalizmus. Homi K. Bhabha a hybridizácia. Pojem hegemonia podľa Antonia Gramsciho. Gayatri Chakravorty Spivak a podriadenosť (subaltern).

9. Szöveg és kultúra

Kultúra és szöveg viszonya – a nyelvi és a kulturális fordulat jelentősége. Az etnográfia mint szöveg. Az etnográfiai írás narratív jellege. A *Writing Culture* c. tanulmánykötet jelentősége és szemléletmódja – az etnográfiai írás determináltsága, a terepmunka szerepe, a szubjektivitás problémája. James Clifford etnográfiai allegória-fogalma. Johannes Fabian és az allokronizmus fogalma.

Text a kultúra

Vzťah textu a kultúry – význam lingvistického a kultúrneho obratu. Etnografia ako text.

Naratívny charakter etnografického textu. Význam štúdie *A Writing Culture*.

Determinovanosť etnografického písania, rola terénnej práce, problém subjektivity. Pojem etnografickej alegórie Jamesa Clifforda. Johannes Fabian a pojem allokronizmu.

Didaktika maďarského jazyka a literatúry (szóbeli vizsga)

1. Az anyanyelvi és irodalmi nevelés tartalma a szlovákiai magyar tannyelvű oktatási intézményekben
Vyučovanie materinského jazyka na národnostných školách
2. A tervezés módszerei (tanterv, tanmenet, tematikus terv, óravázlat)
Plánovanie vyučovacej hodiny (učebný plán, učebná osnova, tematický plán)
3. Az irodalomtanítás tárgya; tanterv, tanmenet, óratípus, óravázlat
Obsah vyučovania literatúry – učebný plán, učebná osnova, typy vyučovacích hodín, príprava na vyučovaciu hodinu
4. A grammatikatanítás pedagógiája (szemléletek, módszerek)
Metódy vyučovania gramatiky
5. A tankönyvek minőségének szempontjai Szlovákiában
Aspekty kvality učebníc na Slovensku
6. Elemzési kérdések a szófajok körében
Otázky určovania slovných druhov
7. A szóelemek tanítása a középiskolában
Vyučovanie na stredných školách.
8. A mondattan tanítása a középiskolában
Vyučovanie syntaxe na stredných školách.

9. Az élményközpontú irodalomtanítás lehetőségei
Zážitkové vyučovanie na hodinách literatúry
10. Alternatív pedagógiák (pl. Montessori, Waldorf)
Alternatívne pedagogické smery (napr. Montessori, Waldorf)
11. A szövegértési kompetencia fejlesztése
Rozvoj čitateľskej gramotnosti na hodinách maďarského jazyka a literatúry

